

PETŐFI MINT NYESY DEMETER TÁBLABÍRÓ

Vahot emlékirataiban olvashatjuk a következő érdekes megjegyzést : „Egy más erdélyi lapban az iránt is kérdést intéztek hozzám : valjon a Nyesy táblabíró név alatt megjelent vidéki levelek Petőfi tollából eredtek-e? Nem csak valószínűen, hanem bizonyosan állíthatom, hogy igen, miután az idő tájban nevezték őt ki táblabírónak s új rangját irodalmilag is fel akarta használni s meglehetősen nyers modorban nyesegette az akkori társadalmi viszonyok ferdeségeit . . .”¹

Mint ismeretes „Nyési Demeter táblabíró” *Eperjes* című tárca-levele s ezt követő „nyilatkozata” a Pesti Divatlapban meg is jelent. Vahot szerint tehát ezek az írások Petőfi művei.

Irodalomtörténészeink megszokták már, hogy Vahot szabadon és szakadatlanul alakítja a tényeket a maga javára s talán ennek tulajdonítható, hogy nem igen vették figyelembe e fontos utalását. Azt mondják: a hazug ember olyan, mint az álló óra, hogy napjában csak egyszer mond igazat. De a napi egyszeri igazmondásba már éppen elég sok fér bele ahhoz, hogy még a hazugokat is ellenőrizzük: nem csúszik-e ki a szájukon valami érdekes igazság. A Petőfi-kiadások szerkesztői azonban mindezideig nem vizsgálták meg ezt a kérdést, legalább is még jegyzeteikben sem utalnak arra, hogy miért nem fogadják el Vahot állítását.

Tudomásom szerint egyedül Hatvany Lajos filológiai hiányosságai ellenére is alapvető jelentőségű Petőfi könyve vizsgálta meg komolyan Vahot állítását. Hatvany határozottan nem foglal állást, de *érezeti* azt a véleményét, hogy a Pesti Divatlapban Nyesy Demeter aláírással megjelent tárca nem Petőfi műve. Vahot ellen két érvet sorakoztat fel: Kifejti, hogy Petőfi nem akarhatta újonnan szerzett táblabírói rangját irodalmilag is felhasználni, hiszen akkor „A Pesti Divatlap 1845. VI. száma² Petőfinek Gömörben történt kinevezése előtt, már Eperjesen kelt cikket közölt Nyési táblabíró néven . . .”³ Vagyis Petőfi a Nyési tárca megjelenésekor még nem volt táblabíró. Hatvanynak ebben kétségtelenül igaza van. Ez a tény azonban még nem cáfolja Vahotnak azt az állítását, hogy Nyesi = Petőfi, csupán annyit bizonyít, hogy Vahot nem helyesen magyarázza azokat az indítékokat, amelyek az eperjesi tárca megírására vezethették a költőt.

Hatvany másik ellenérve stilisztikai megfontolásokból ered. Idéz néhány furcsának tűnő passzust a tárcából s kijelenti: „Ha már most hozzávesszük, hogy a cikk címe: „Fele levél, fele nem”, akkor bizvást mondhatjuk, hogy amennyiben azt Petőfi írta, legfeljebb ha mint az ujdondászi cikornyás humorkák karikatúráját írhatta”.⁴ A levél modora az első pillanatban valóban idegennek tűnhet. Nem szabad azonban elfeledni az álneves aláírást: Nyesi Demeter táblabíró. Aki ezt írta, annak legalábbis némileg táblabírói modorban kellett írnia. Nem csak azt kell tehát nézni, hogy a tárca hasonlít-e Petőfi más prózai írásaihoz, hanem azt kell mérlegelni, hogy illik-e az írás egy *táblabírói mezbe öltözött* Petőfihez? Az „ujdondászi humorkák” stílusjegyei különben — mint látni fogjuk — nem igen fedezhetők fel a vitatott tárcában, legfeljebb egyedül a Hatvany által idézett passzusban.

¹ VAHOT IMRE: Emlékiratai. Petőfi Sándor emlékezete. Bp. 1880. II. köt. 113.

² Pontosan: P. D. 1845. évf. II. negyed. 6. sz.

³ HATVANY: Így élt Petőfi. III. köt. 79.

⁴ Uo.

Mindezek ellenére el kell ismerni, hogy pusztán Vahot állítását s az illető tárcát tartva szemünk előtt, valóban nem lehet határozottan állást foglalni. Tovább keresve hát a Nyesi—Petőfi probléma s más kérdések megoldására használható filológiai fogódzókat, végül is, szinte véletlenül, olyan adatot találtam, amely szerintem döntő bizonyítéknak tekinthető Petőfi szerzőségére.

A Pesti Divatlap 1845-ös évfolyamának egyik számában⁵ olvashatunk egy „nem a rendes levelező” aláírással közölt kis tudósítást. Ebben az ismeretlen cikkíró Temesvár viszonyait festi — egyébként a lentebb majd közölt eperjesi tárca érezhető hatása alatt — s megjegyzi: „A mi egyébként a lakosságot illeti: . . . különösen szereti a „maga” és „barátom” szót. Egy eperjesi levél, mellynek eredeti erében a kedves Petőfit ismertem meg, e lapokban azt mondja, hogy Eperjes egészen amicés város. Temesvárott az amice szót csak azok használják, akik diáklul szeretnek beszélni . . . A többség . . . úton-útfélen a „maga” és „barátom” szókat használja. Innen mondhatni, hogy Temesvár egészen „magabarátomos” város . . .”

E kis tudósításból a következőket állapíthatjuk meg:

1. „Egy eperjesi levél” amely „e lapokban” vagyis a Pesti Divatlapban jelent meg s nyilvánvalóan nem sokkal a temesvári tudósítás előtt — csak egy van: a Nyesi Demeter aláírású tárca.

2. A temesvári tudósító nyilvánvalóan csak álneves írásra célozhat, mert különben minek mondaná, hogy Petőfit „ismerte meg” a tárca „eredeti erében”.

3. S a legfőbb: a Nyesi tárcában — mint lentebb láthatjuk — szórul szóra olvasható a temesvári tudósító által idézett szöveg:

„Eperjes egészen amicés város.” Vagyis a temesvári tudósító az Eperjes című Nyesi aláírású tárcát határozottan Petőfi munkájának nevezte.

Ezt a kis adatot perdöntőnek lehet tartanunk a Nyesi—Petőfi azonosság kimondásához. Teljesen elképzelhetetlen ugyanis, hogy Vahot, aki mint szerkesztő, tudta, hogy kinek az írását közli Nyesi álnév alatt, megengedte volna eperjesi táblabírójának „leleplezését”, ha nem valóban Petőfi írásáról lenne szó. S még elképzelhetetlenebb, hogy Petőfi, aki akkor már újra Pesten volt, mint „kizárólagos munkatársa” a Pesti Divatlapnak, hallgatásával magára vállalt volna egy írást, amelynek nem ő a szerzője. Az a Petőfi, aki még a jámbor Benőfyt is nyilvánosság előtt szólította fel nevének megváltoztatására, nehogy neki tulajdoníthassák a Benőfy-féle rímelvényeket, az a Petőfi, aki ekkoriban mindig kapott teret a Divatlapnál, hogy akár legkisebb dolgát is a közvélemény elé vigye, az a Petőfi, akinek jóbarátai voltak Eperjesen, — nem vállalhatott volna magára egy Eperjest bíráló idegen tárcát. Petőfi tiltakozásának pedig semmi nyoma, sőt az egész temesvári tudósításba mintha csak azért irattatott volna bele Petőfi neve, hogy az „Eperjes” tárca szerzőjének kilétét felfedjék.

Eszerint tehát e „fele levél, fele nem” tárcát Petőfi-műnek kell tekintenünk. A költőt akit szeretettel fogadtak Eperjesen, egy derék hazafias táblabíró „álarcában” megbíráta a nemzetietlenség különböző megnyilvánulásait.

Tudta-e már ekkor, hogy néhány hét múlva táblabíróvá választják Gömörben, vagy esetleg ez a „nyesegetés” éppen ötletet adott Petőfi barátainak, hogy a költőt „igazi” táblabírává válasszák? Egyelőre nem tudok állást foglalni ebben. Mindenestre a további vizsgálatnak majd erre is érdemes kitérnie.

Ezekután nézzük magát a tárcát:

„Tárcza.

E p e r j e s

— Fele levél, fele nem. —

Volt hajdanán egy király, kinek neve vak Béla vala. Egykor a vak fejedelem, számos kíséreléssel egy nagy erdőbe tévedett, hol a cser és tölgyek között számos eperfa érlelé barna

⁵ P. D. 1845. évf. II. félév. 672.

gyümölcsét, leveleivel pedig az őszi szél rendelkezett, mint most is rendelkezik, csak hogy ez akkor nem volt olyan sajnálatosan-nevetséges mint jelenben, midőn a boldog Magyarország szép hölgyein, kigyóként sziszeg a külföldi selyem . . .

De hagyjuk ezt! Elég az hozzá, hogy a király megszemélt, s fáradságról is panaszkodván: kísérői a zöld gyepre ültették a világtalan koronást, s legtöbben forrás és víz után láttak a nagy rengetegben.

Béla részint unalomból, részint hogy azon helyen, hol ült, némileg megismerkedjék: tapogatózni kezdett maga körül kezeivel, mellyekbe minduntalan érett eperszemek akadtak: néhányat magához vón, s a hozott vízből szomját eloltván: elhagyá helyét, s nem sokára a rengeteget, melly idővel elpusztult ugyan, de helyén város emelkedett melly az ő történet emlékére ma is Eperjes nevet visel.

E város czimerében még nem régen is látható volt az eperszem, s azt valóban kár volt kivetni! ebben egész jelleme hiven vissza volt adva a városnak, mellynek eperfái most is vannak, mert hiszen a kerületi, megyei, s váltótörvényszékek, még a városi tanács, nem megannyi bőven termő eperfák-e, hol száz kéz szedi az epret? hogy pedig vak Bélái most is számosan volnának e városnak: azt én kérem alázsan nem mondom . . . (egyenesen megfeszítenének az írástudók és a farizeusok).

Német színészeink, akarám mondani, komédiásaink hála isten! elszéledtek! kivénen vagy három általam is igen tisztelt hölgyecskét, kik e g é s z s é g - változás miatt még nem mehetnek — hja! megviseli az embert a művészet! — s jöttek helyökbe szinte komédiások, s ezek már nem halnak meg éhen közöttünk, minthogy az érdemes director úr, elég eszélyes volt oly személyzetet gyűjteni maga körül, melly valódi vonzalommal viseltetik az isteni művészet iránt, azaz sem fizetésre, sem ételre-italra, sem ruházatra nincs szüksége, a coulissák között sohasem civakodik, s becsületes neve b á b u! a bábuk működnek, s a t. cz. közönség gyönyörben olvadozva v i v a t - ot kiált nekik! —

A színház mellett kávéház van; térjünk be ha úgy tetszik! igen ám, de annyi száj-tátó kopott arslán lopja ajtájánál a napot, — hasonlítván a köpü szájánál sűtkérező herékhez — hogy bejutni lehetetlen! Ugyan kérem nincs szükség katonára, úgy tele vannak a dolgozó és pokruczsovó házak? ?

Azonban minék is fáradnánk be, csak azért tán, hogy lássuk: mint tőri árva fejét piszkos falak között, két tejeles magyar aristocrata, y-ban végződő névvel de eadem, vitatkozván németül ezen nehéz théma felett, micsoda szó lehet ez: k o s z o r ú? Hja! édes nagyjő uraim, ezt kivált nektek megmagyarázni bajos dolog! ez uraim, fejdísz, de nem párizsi kalap; zöld, de nem saláta; ritkaság, de nem négy ász: a sirba is kísér, de nem adósság pénzen venni nem lehet, ingyen nem adják . . szóval fejeteken soh' sem leend. — Vagy, tán azért térjünk be: hogy lássuk az egyszerre négy öt nyelven beszélő hazafiak körül minő lehetett az, midőn isten a Babeltorony építőinek mind eszöket, mind nyelvöket összezavarta? inkább csak maradjunk künn!

De ime, mit látok . . ? szabolcsi zenészek érkeztek, a híres Dombi! derék! hónuk alatt hozván az eredeti magyar nóták édesbús álomba ringató varázsbölcsejét, tehát ezen nemzetiség Siberiájában nemzeti hangokat fogunk hallani! no már ennek örülök! Es hallotunk e? mit gondoltok? Nem bizony mi, édes atyámfiain! mert az illető hatóság, méltóztatott nagy kegyesen kivetzetni őket Eperjesről, hogy vagy van kedvünk, vagy nincs, halgassuk az itteni öt-hat bitang cigány mazur és valczer-recsegtetéseit. Szeretném tudni, hol van ezen jog megírva? Azonban csak rajta! zenészeti, költészeti és festészeti czéheket! czéheket és czéheskedést minden áron! nur zu! . .

Bocsánat édes szépeim! inkább regélek ismét egyet. Eperjes vidéke igen regényes míg a hegyek oldaláról cser- és fenyőkoszorú zöldel: a bérczetőkön barna várromok meredeznek; árnyas völgyeikben sok helyen jóízű savanyú vízforrások buzognak fel, ezeknek egyike Borkút nevet visel. — Hajdanában Szent László király, katonáival e vidéken járt égetően sűtött a nyári nap sugára, s a szomjúság miatt epedő sereg, sok járás-keles után, hús forrásra akadt a rengetegben; a katonák jóízű nedvével szomjukat addig oltogatták, hogy egyszer azon vették észre, hogy mindnyájan megborosodtak, innen borizú nedvéért a forrás Borkútnak nevezetik. —

Ez a város még arról is nevezetes, hogy itt a barátságoknak igen sok hívei vannak, bizonyos lehet az idegen, hogy akárkivel találkozik pár percz mulva amice-nak fog szólítatni, szóval Eperjes egészen amicés város.

Rossz kövezetű uczája ki is világtatják néha, ha tudnillik holdvilág nincs, — hisz akkor az igazán felesleges is! lám Eperjesen: „Divisum imperium cum luna, lampa habet”. —

A védegyelet pedig nem igen nagy gyarapodásnak örvend: szinte megasad az ember szíve örömben, midőn a bájos magyar hölgyek értesülni akarván ezen csuda állatról, nagy kedélyesen kérdik: „Fididlet, fididlet! was ist das?” de ez nem is csoda, hisz azon becsületes uri ember ki a leányokat tanítja, megalégtívén nagyérdemű gyomrocskáját magyar kenyér-

rel és borral; tele szíván tüdejét magyar léggel, iskolájába bemegy, s így kezdi a szívképzést a leendő anyák és honleányok előtt, — tudnivaló, hogy németül, mert magyarul egy rossz szót sem ért —: „Roth Elize! Hány része van a földnek?” „Öt, úgymint Európa...” No lássátok édes lánykáim! én ezt az egész Európát beutaztam, de sehol sem találtam olyan ostoba népet mint a magyar!” Aláz’ szolgája!!

Míg ilyen emberek méltelyezik a gyöngye szívüket: ne várjatok üdvösséget! egyéb-iránt az illető hatóságnak köszönetet szavazok, az atyáskodó választásért!

Nekem is vannak növendék lánykáim, de tudom istenem, hogy az érdemes úr egyik-nek sem fog szemébe nézni.

NYESY DEMETER táblabíró.”

A tárca-levél komoly témákat, az akkori közélet állandó problémáit feszegeti, a nemzeti-etlenséget, a Védegyelet iránti közönyt stb. A tárgy komoly, de a hang mesélő, sőt néhol egy kissé játékosan karikírozó is.

A heinés fordulatok, a politikai témák keverése a meséléssel („bocsánat édes szépeim! inkább regélek ismét egyet”!) mintha csak az utijegyzetek „ujj-gyakolatait” mutatnák. Talán a „fele levél, fele nem” alcím éppen erre a „keverésre”, a komolynak és tréfásnak, az igazinak és az ironikusnak ötvöztetésére vonatkozik.

A tárcát megkülönböztetett helyen, külön rovat-cím alatt, kiemelt aláírással közölte a lap, megkülönböztetésül a rendszerint minden typográfiai gond nélkül nyomtatott vidéki levelektől. Az irodalom bennfentesei e kiemelés nélkül is tudhatták, hogy nem akárki írta az eperjesi „fele-levelet”: Petőfi éppen azokban a napokban időzött Eperjesen, s a hangban és mondanivalóban — amint ezt még a temesvári levelező is megtette — ráismerhettek Petőfire, a táblabírói „komolyság” végett megemlített „növendék lánykák” ellenére is.

Azoknak, akiket nem győz meg a temesvári levelező Petőfi által hallgatólagosan elismert nyilatkozata s Vahot állítása, érdemes felfigyelniük a „petőfis” stílus- és tartalom-jegyekre, amelyek a táblabírói modor mellett is szembetűnnek. A levél Vak Béla legendával kezdődik, tehát azzal a királlyal, akivel nemsokára önálló drámai műben is foglalkozik, Tigris és Hiéna című drámájában. Mindjárt utána a külföldi selymekben pompázó hölgyek emlegetésével folytatódik, s itt *bírából*og ugyanazt a politikai eszmét fejezi ki, mint amit *lelkese*dvé megírt a Batthyányi és Károlyi grófnékhöz címzett versben. Stílári és tartalmi szempontból több mozzanat mutat a nem sokkal ezután készülő Uti jegyzetekre, illetve más Petőfi művekre. Nézzünk meg néhány ilyen többé-kevésbé párhuzamos helyet.

Német színészeink, akarám mondani, komédiásaink hála Isten! elszéledtek!

...a bábuk működnek, s a t. cz. közönség *gyönyörben olvadozva* vivat-ot kiált nekik! —

...az illető hatóság *méltóztatott nagy kegyesen* kivezetni őket Eperjesről...

ő császári királyi apostoli felsége *kegyel-mesen méltóztatott* szavát beváltani... (Lapok P. S. naplójából.)

A nagyméltóságú helytartó tanács sápadt vala és *reszketni méltóztatott*... (uo.)

...égetően süttött a nyári nap sugára...

...annyi szájtató kopott arszlán lopja ajtajánál a napot, hasonlítván a köpü szájánál sütkérező herékhez...

...itt a barátságának igen sok hívei vannak, bizonyos lehet az idegen, hogy akárkivel találkozik pár percz mulva amice-nek fog szó-littatni, szóval Eperjes egészen amicés város.

Bevetődtem a színházba is, hol német komédiások remekeltek a kontárkodásban ... (t. i. Kassán. Uti jegyzetek.)

...seregestül csődülnek ... lakóid s spectaculumokra s hallgatják — a *gyönyör tengerében juldokolva* — az irgalmatlan ordításokat ... (m. f.)

Tüzesen sűt le a nyári nap sugára... (János vitéz)

Hát a hol a dicső arszlánok járnak. Azt nevezem aztán baromvásárnak.

(Pest.)

...kedves város nekem ez az Eperjes; csinos, szép, zajos, vidám, barátságos tekintetű... (Uti jegyzetek.)

Eperjes vidéke igen regényes, míg a hegyek oldaláról cser és fenyőkoszorú zöldel: a bérczetőkön barna várromok meredeznek...

...azon becsületes uriember ki a leányokat tanítja... így kezdi a szívképzést... tudnivaló, hogy németül, mert magyarul egy rossz szót sem ért...

„Az édes-bús álomba ringató” „eredeti magyar nóták” dícséréis is eszünkbe juttatja azt a Petőfit, aki hírlapi nyilatkozatban védte meg Rózsavölgyi „legényeit”, s később verset is írt híres a zenész halálára, úgy jellemezve nótáit, mint amelyek egyszerre búsítanak és lelkesednek. („Hadd búsuljunk, lelkesedjünk nótádon.”) S lehetne még több tartalmilag és stílusban egyaránt Petőfire valló kisebb jelet feltárnunk.

Mint erre Kiss József rámutatott az Irodalomtörténeti Intézetben rendezett vita során, a fenti tárcánál jellegzetesebben *petőfi*s a két számmal később megjelent nyilatkozat:

„Nyilatkozat:

Divatlapi cikkemtől sokan prüszkölnek Eperjesen: válják egészségtekre, édes uraim! én szívemből kívánom! Azonban a méltányosság kívánja kinyilatkoztatnom: hogy cikkem utolsó pontjában, — hol egy antinationalis csinról szoltam — teljességgel nem a derék Schmidt urat értettem; a lecke W. úrnak szolt, azon különbséggel, hogy nem leánykák előtt ugyan, de mindenesetre tevé azon becsületére nem váló nyilatkozatot. —

Nyesi Demeter táblabíró⁶

E kis nyilatkozat a második negyedévi 8. számban jelent meg, a 7. számban közölték, hogy Petőfi elutazott Eperjesről. E két adat is megfelel egymásnak. A nyilatkozat hangja, jellege és a mögötte, mögüle kivehető magatartás pedig teljesen Petőfit idézi.

Miért nem saját néven írta alá a költő tárcáját? Nem tudhatjuk. Lehet hogy túlságosan rögtönzöttnek érezte, az is lehet, hogy nem akart névvel fellépni annak a városnak a bírálatával, amelyben oly szeretettel fogadta — az ifjúság. (Mert meg csak a kollégiumi tanárok sem ereszkedtek le a körutazó költőhöz, bizonyosságot téve arról, hogy még 1845 tavaszán sem volt annyira elismert Petőfi, mint néha gondoljuk!) Az sincs kizárva, hogy a költő már ekkor elhatározta Uti jegyzeteinek megírását s nem akart azok elébe vágni egy névvel jegyzett uti levéllel. Az is elképzelhető, hogy több írása lévén a Divatlap 6. számában, az egyik prózai írást álnéven jegyezte. Ebben a számban jelent meg ugyanis „A szökevények” című novella, az „Egy szó Tarczy Lajos úrhoz” című nyilatkozata, „A régi jó Gvadányi” című vers — s az „Eperjes”. Elég érthető volna, ha ez utóbbinak álnév alatti közlését éppen az előbbieket meglepőpőben nagy száma okozta volna: még egy zseniális segédszerkesztőnek sem illik négy írást közölni lapja egy számában, amikor egész dandárnyi szerző áhítozik és várakozik a megjelenésre.

Akárhogy is volt, elegendő okunk van arra, hogy az érdekes írást beiktassuk Petőfi művei közé — s ebben az esetben mindenekelőtt ez a tény a legfontosabb.

*

Érdemes még kitérni néhány lehetséges ellenvetésre. A már említett intézeti vitán, amelyen a XIX. századi osztály tagjai s a meghívott Petőfi-kutatók igen értékes segítséget

⁶ Megjegyzendő, hogy a Nyilatkozat aláírásánál Petőfi i-vel írta álnévét, míg a tárcá aláírása y-onos.

adtak e közlemény szerzőjének más, Petőfire vonatkozó tanulmányaihoz is, felmerült néhány ellenérv Petőfi szerzőségével szemben.* Volt olyan álláspont, amely szerint Vahot nem is olvasta el a lapban ama bizonyos temesvári levelező írását, s különben is szeretne reklámozni Petőfit, sőt esetleg emlékirataiban éppen csak a temesvári levelező megjegyzésére támaszkodott. Felmerült az is, hogy valamelyik eperjesi helyi író művével állhatunk szemben. Megint másnak az volt az aggálya, hogy a tárcsa „lejáratos napi propagandája”, védegyletesdíje nehezen illeszthető be az 1845 tavaszi Petőfi-képbe, s hogy ekkor már a költő „megcsömörölt” ettől a magyarodástól. Elhangzottak megjegyzések a fenti stilisztikai párhuzamok ellen is.

E megjegyzések közül csupán a legutolsónak idézett bírálatot tudom elfogadni. Valóban, igen kívánatos volna, hogy az én stílus-egyeztetésemet, mely különben is inkább csak a tartalmi vonatkozásokat kereste, szakértő nyelvészeti elemzéssel vizsgálják felül. Reméljük, lesz is vállalkozó a feladatra. A többi megjegyzés azonban részint egymást is cáfolja, részint csupa végtelen feltételezésre épül. Ha ugyanis a kétkedőket követjük, a következőket kell valószínűsíteni: Petőfi eperjesi tartózkodása és az Eperjes tárcsa megjelenése *véletlenül* esik egybe, a Nyesi Demeter név *véletlenül* jelenik meg Petőfi felvidéki tartózkodása alatt s utána *véletlenül* el is tűnik. Egy eperjesi helyi író *véletlenül* éppen akkor „fedezte fel” saját városát, amikor Petőfi ott járt, de *véletlenül* éppen erről az eseményről nem írt, holott a Divatlap rendszeresen figyelemmel kísérte Petőfi útját. Vahot *véletlenül* nem olvasta a temesvári levelezőt, aki viszont *tévesen* ismert rá Petőfire, a költő megint csak *véletlenül* nem olvasta el, hogy mit tulajdonítanak neki lapjában, sőt még véletlenebb *véletlen* révén széles baráti és ismeretségi köréből senki se akad, aki erre figyelmeztesse s végül Vahot emlékirataiban *tévesen* emlékezett Petőfire mint Nyesi Demeterre, viszont pontosan emlékezett az általa annakidején nem is olvasott temesvári levelező két sorára stb. stb.

Mivel ezek az ellenvetések elfogulatlan s Petőfit e közlemény szerzőjénél általában jobban ismerő kutatóktól származnak, ennek az elég sajátos idegenkedésnek csak egy oka lehet: az említett irodalomtörténészek fejében Petőfi 1845-ös képe némileg eltér a valóságtól. Magyarán: nagyon is a későbbi, a jakobinus Petőfit látják maguk előtt s ezért idegenkednek az Eperjes tárcsa divatlapos-magyarosságától. Pedig az 1845 tavaszán a Felvidéken utazgató költőre — amint erről még máskor és másutt részletesen szeretnék írni — még nem illik a vörös frigiai sapka, még a nemrég levetett peleskei nótáriusi ruha is inkább jellemző lehet rá. Az „Eperjes”-sel egy számban megjelenő, Gvadányit köszöntő vers teljes eszmei összhangban van a vitatott tárcával:

Ember azt sem tudja, hol tanultak nyelvet?
Beszédjek, nem tudni, magyar-e vagy német?

Illendőképen aki nem tud beszélni,
És fundamentumos magyarsággal élni,
Ki kellene minden olyat küszöbölni,
Nem kellene hagyni magyar nyelvet ölni.

„A kegyelmetek jó régi világának” visszasírása, a derék magyar táblabírói hazafiság természetesen Petőfi szemében már ekkor sem jelentett egyet a maradisággal. Petőfi még úgy láthatta a táblabírót, mint a liberális Életképek ugyanebben az időben írt cikke: „... még Magyarország Magyarország lesz, a táblabíró mindenkor igen fontos, mindenkor országos szerepet fog viselni e házban. Értjük itt az osztálynak nem neveltséges egyéneit, hanem a közállomány azon buzgó lelkes bajnokait, kik a haladás élén haladásunk élén állnak s kik ötvenkét megében nem egyebek mint táblabírók...”⁷ Az Életképek éppen ezért tiltakozik az ellen, hogy táblabíráknak csúfolják a „szűkfejű” maradiákat.

⁷ Életképek. 1845. évf. II. félév 2. 50.

* Az 1958. március 28-án tartott vitáról szóló beszámólót l. az Intézeti Hírekben.

Az Eperjes című tárcának éppen az a legfőbb életrajzi jelentősége, hogy megerősíti : a költőnél nem pillanatnyi hangulat volt a Védegyleti mozgalommal való azonosulás, Petőfi együttthaladása a nemesi liberális ellenzékkel tovább tartott és szorosabb volt, mint ezt nem egyszer ábrázolják.

Шандор Фекете:

ПЕТЕФИ, КАК «ДЕМЕТЕР НЬЕШИ, ЧЛЕН АПЕЛЛЯЦИОННОГО СУДА»

Имре Вахот, главный редактор журнала 1840-ых годов «Пешти Диватлап» («Пештский журнал мод»), в своих мемуарах замечает, что при поездке Шандора Петефи по северу Венгрии, поэт подписывал свои письма в журнал как «Деметер Ньеши, член апелляционного суда». До сих пор история литературы не принимала слова несlišком надежного в своих мемуарах Вахота. Сейчас же появилось нобое важное данное : по нему письмо одного сотрудника журнала «Диватлап» открыто объявляет письма Ньеши работой Петефи, и поэт не возражает.

Письма, которые мы теперь по праву можем называть письмами Петефи, критикуют общественные отношения города Эперьеша, черты отказа от национальности и пропагандируют идею движения «ведэдьлет» («союз защиты»), организованной Кошутом, итак, дают важные данные к развитию идейности поэта.